

שלוליות או לא להיות

ישנם בעלי חיים המתקיימים בתוך שלוליות ועם רדת הגשם הם מתעוררים לחיים פעילים. אך מה קורה להם כשהשלולית יבשה ואיך הם ממשיכים לחיות עד עונת הגשמים הבאה?

כתיבה / תמי קרן-רותם
צילום / דותן רותם

החורף בפתח בעלי חיים רבים מתכוננים לתקופה ארוכה של שינה או צמצום פעילות, עקב קור ומחסור במזון. אך ישנם מיני בעלי חיים הנוהגים בדיוק ההיפך.

בעלי חיים מסוימים חיים בתוך שלוליות חורף, ואין הכוונה לשלוליות קטנות הצצות לאחר הגשם, שאליו נכנסים בשמחה במגפיים... מדובר בשלוליות חורף גדולות שאוגרות מי גשמים במשך שבועות רבים ולעיתים אפילו עד האביב. בקיץ ובסתיו מתגוררים בעלי החיים בקרקעית השלולית היבשה, בין גרגירי האדמה, ומחכים לחורף, וכשאדמת השלולית נרטבת בגשמי החורף, הם מתעוררים לחיים.

אז מי הן החיות "חובבות החורף" הללו?

אלו הם מיני סרטנים, או בשמם צדפוניית ודפניה וגם שט-צד. מיני סרטנים אלו קטנטנים כל כך שאפשר לראותם בצורה ברורה רק דרך זכוכית מגדלת.

במהלך החורף, עת השלולית מלאה במים, מטילות נקבות הסרטנים ביצים שמהן בוקעים סרטנים צעירים. עם הבקיעה, כמות הסרטנים בשלולית הולכת וגדלה וכשנגמר החורף ונפסקים הגשמים והמים הולכים ומתמעטים, נוצרת צפיפות גדולה של סרטנים. זה גם הסימן לנקבות להפסיק להטיל ביצים "רגילות" ולהתחיל להטיל ביצים מיוחדות המכונות **ביצי קימא**.

מי הן ומה יחודן? מיד נברר. בדרך כלל, בתוך שבועות ספורים מרגע הפסקת הגשמים, מתייבשת השלולית לגמרי והסרטנים הזעירים, שאינם יכולים להמשיך ולהתקיים בלעדיו המים, מתייבשים עם השלולית. לעומת זאת, ביצי הקימא – כשמן כן הן – מסוגלות להמשיך ולהתקיים. ביצים אלו מיוחדות בכך שהן עטופות בכסוי קשה ועבה המסוגל להגן עליהן מפני יובש, קור או חום.

עם התייבשות השלולית נשארות הביצים על הקרקע היבשה ומחכות חודשים רבים עד שיחלפו האביב, הקיץ והסתיו ויגיעו גשמי החורף הראשונים. מיד עם הירטבות אדמת השלולית שבה הן מוטלות, בוקעות הביצים

סלמנדרה כתומה

שפירית אדומה

שנאספה בתחתית שלוליות ותיקות המתקיימות שנים רבות. בתוך האדמה שמעבירים נמצאים... נחשפתם נכון! **ביצי קימא** של הסרטנים הזעירים. מיד עם הירטבות קרקעית השלולית החדשה במי הגשמים הראשונים, יבקעו מביצי הקיימא הסרטנים ויתחילו את חייהם במקום חדש.

והמלצה לסיום

מי שמעוניין לצפות בשלולית חורף גדולה ובה בעלי חיים רבים, מומלץ שיגיע לשמורת הטבע נחל המערות, הנמצאת בחוף הכרמל. טלפון לפרטים: 04-9841750/2, או לגן לאומי אפק הנמצא בשרון. טלפון לפרטים 03-9033130.

כבישים ובתים. איתן נעלמו כל אותם בעלי חיים שנהגו לחיות בהן מדי חורף. בעקבות כך קיים חשש שמיני בעלי חיים אלו יכחדו, כלומר יפסיקו להתקיים. רשות הטבע והגנים מבצעת פעולות להגנה על שלוליות החורף הגדולות הקיימות. נוסף על כך, "יוצרת" רשות הטבע והגנים שלוליות חורף גדולות וחדשות, במקומות שבהם לא היו שלוליות בעבר. לשם כך נחפרות בעזרת טרקטורים גמות גדולות בקרקע באזורי הגליל, הכרמל והשרון. עם בוא גשמי החורף, יתמלאו השלוליות במים ויגיעו לגור בהן הצפרדעים, הסלמנדרות והסרטנים. אך כיצד יגיעו הסרטנים הזעירים? אל השלוליות החדשות שנוצרו מעבירים מעט אדמה

ומתוכן יוצאים סרטנים זעירים חדשים הממלאים שוב את השלולית בחיים.

שלוליות החורף בישראל

בשלוליות החורף חיים בעלי חיים רבים נוספים. ביניהם מיני חרקים כגון השפירית, השפירית וחיפושיות המים, ומיני דו חיים כגון הקרפדה הירוקה, הסלמנדרה הכתומה וטרטון הפסים. בשיאו של החורף השלוליות הגדולות רוחשות פעילות בשל הכמות הגדולה של בעלי חיים ממינים רבים, ומי שטרם ראה מחזה מלהיב כזה, מוזמן לעשות כן.

בשנים האחרונות נהרסו מספר רב של שלוליות חורף גדולות בישראל, שבהן חיו בעלי חיים רבים, ובמקומן נבנו

הידעת?

על אנשים ושקנאים

בכל עונת הסתיו עוברים דרך ישראל עופות רבים, הנודדים מארצות הצפון באירופה אל אפריקה. הסיבה לכך היא שבחורף קר מאוד בארצות הצפון וקשה למצוא מזון, ואילו באפריקה חם באותה העונה. באביב, עת מתחמם באירופה, ישובו בחזרה צפונה. מבין המינים הנודדים בולטים מאוד השקנאים הגדולים והלבנים, בעלי המקור הגדול שבתחתיתו מעין שק. השקנאים, הניזונים מדגים, שולים אותם מהמים ומחזיקים בהם בתוך השק עד לבליעתם. מכאן גם מקור שמם. מחזה מרהיב הוא לראות מאות שקנאים עפים זה לצד זה גבוה בשמים בדרכם מאירופה לאפריקה. אך פחות נעים לראות להקת שקנאים גדולה, הנמצאת בתוך בריכה שבה מגדלים החקלאים דגים למאכל ואוכלת דגים רבים מתוך הבריכה. אכילת הדגים עשויה לפגוע במקור הפרנסה של החקלאים. אז מה עושים? כדי לאפשר לשקנאים לאכול דגים בישראל אך לא בבריכות הדגים של החקלאים, נבנתה בריכה מיוחדת בעמק החולה ונבנית בריכה נוספת בחוף הכרמל שאליהן מעבירים החקלאים דגים שהם לא מעוניינים למכור. כך ממשיכים השקנאים לאכול בישראל ולאגור כוח להמשך הנדידה, מבלי לפגוע בנו, ומאפשרים לנו ליהנות מנוכחותם. *

בשמורת טבע החולה, הנמצאת בעמק החולה ניתן לראות שקנאים כל השנה. טלפון לפרטים: 04-6934069

שקנאים בשמורת טבע החולה

תשבץ עופות

1. עוף גדול הניזון מדגים ונמצא בישראל בתקופת החורף.
2. כינוי לעופות הנמצאים בישראל בתקופת החורף.
3. שמו של הגשם האחרון בשנה.
4. שמו של הגשם הראשון היורד בסתיו.
5. דו חי החי בישראל ומשריץ את צאצאיו בחורף בבריכות חורף ובמקווי מים מתוקים.

						1.
						2.
						3.
						4.
						5.

התשובות במהופך:
בטור הצבוע תגלו את שם הפרח המצולם.

טלפון לפרטים: 04-6934069

בריכת חורף, אלוני אבא

חידון טריוויה

1. עופות מים גדולים הניזונים מדגים:
 - א. נחליאלים, ברווזים
 - ב. שקנאים, קורמורנים
 2. העטלפים עפים בעזרת:
 - א. כנפיים העוטות נוצות כמו של ציפור
 - ב. קרומי עור המתוחים בכל צד בין הרגליים הקדמיות לאחוריות
 3. עופות גדולים המגיעים לישראל בסתיו ונשארים למשך החורף:
 - א. עגור אפור, שקנאי מצוי, חסידה לבנה
 - ב. נחליאלי לבן, נשר מקראי, אנפה אפורה
 4. העטלפים הם:
 - א. יונקים
 - ב. עופות
 5. צמחים מוגנים שאסור לקטוף אותם, הפורחים בחורף:
 - א. רקפת, כלנית ונרקיס
 - ב. רקפת, סביון וחרצית
 6. ביצי קיימא הן:
 - א. ביצים של ציפור בשם קיימא
 - ב. ביצים של סרטנים החיים בשלולית החורף, הבוקעות לאחר שנרטבו בגשמים הראשונים
 7. בעלי חיים המתגוררים בשלוליות החורף:
 - א. דפניה, צדפונית וקרפדה ירוקה
 - ב. דגים ולוטרות
 8. מערות שלא נוצרו באופן טבעי אלא נחצבו בעבר על ידי האדם:
 - א. מערות קבורה בגן לאומי בית שערים בגליל התחתון, מערות הפעמון בגן לאומי בית גוברין בשפלה
 - ב. מערות האדם הקדמון בשמורת טבע נחל המערות בחוף הכרמל, מערות המלח בהר סדום
 9. צמחים "מבשרי הגשם" הפורחים בתחילת החורף, מיד לאחר הגשמים הראשונים
 - א. רקפות ופרגים
 - ב. סתווניות וכרכומים
 10. נחלים שבהם זורמים באביב ובקיץ מי הפשרת שלגים מהחרמון:
 - א. שניר, דן
 - ב. הירדן, כזיב
- תשובות מהגיליון הקודם:
 1. ב' 2. א' 3. ב' 4. ב' 5. א' 6. א' 7. ב' 8. ב' 9. א' 10. ב'
 הזוכה בערכת יצירה הוא שריר אורן ממושב כחל

יש לשלוח את התשובות עד לתאריך 20.12.05
 לכתובת: רשות הטבע והגנים, מגזין "בשביל הארץ" (מדור ניצנים),
 רח' עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463